

PAVARGĖS PROMETĖJAS

(šeštojo leidimo pratarmė)

Prometėjo mitą galima naujai interpretuoti kaip šiandienos pasiekimų subjektui (*Leistungssubjekt*) būdingą psichikos aparato sceną, tas subjektas pats prieš save smurtauja ir pats su savimi kariauja. Nors pasiekimų subjektas įsivaizduoja esąs visiškai laisvas, iš tikrųjų jis yra supančiotas kaip Prometėjas. Erelis, lesantis nuolat vis ataugančias Prometėjo kepenis, yra jo *alter ego*, su kuriuo Prometėjas kariauja. Taip žvelgiant, Prometėjo ir erelio santykis yra santykis su savimi pačiu, savęs paties išnaudojimo santykis. Kepenų, kurių pačių savaime neskauda, skausmas yra nuovargis. Taigi Prometėją, kaip save išnaudojantį subjektą, apima begalinis nuovargis. Jis yra archetipinė nuovargio visuomenės figūra.

Nepaprastai paslaptینگame apsakyme „Prometėjas“ Kafka interpretuoja mitą labai savitai: „Dievai pavargo, ereliai pavargo, pavargusi žaizda užsivėrė.“ Kafka čia turi omenyje gydantį nuovargį, t. y. nuovargį, kuris ne atveria žaizdas, bet jas užveria. *Pavargusi žaizda užsivėrė*. Ši esė taip pat baigiasi apmąstymais apie gydantį nuovargį. Tai ne beatodairiško ginklavimosi, o *taikaus Aš nusiginklavimo nuovargis*.

NEURONŲ SMURTAS

Kiekvienas amžius turi vyraujančias ligas. Pavyzdžiui, buvo bakterijų amžius, kuris baigėsi išradus antibiotikus. Nors akivaizdžiai bijome gripo pandemijos, šiandien jau nebegyvename virusų amžiuje. Imunologinės technologijos padėjo jį palikti praeityje. Patologijos požiūriu XXI amžių apibrėžia ne bakterijos ar virusai, bet neuronai. Nervų ligos*, tokios kaip depresija, dėmesio trūkumas esant hiperaktyvumui (ADHD), ribinis asmenybės sutrikimas (BPD) ar perdegimo sindromas (BS), formuoja XXI amžiaus pradžios patologinį kraštovaizdį. Tai ne infekcijos, o kolapsai – juos sukelia ne *negatyvumas*, kylantis iš Kito – prieš jį sukyla imuninė sistema, – o pozityvumo perteklius. Taigi neveiksmingi tampa bet kokie imunologiniai metodai, kuriais siekiama apsisaugoti nuo svetimybės negatyvumo.

Praėjęs šimtmetis – imunologijos amžius. Tai epocha, kurioje buvo aiškiai atskirti vidus ir išorė, draugas ir priešas, sava ir svetima. Pagal tą pačią imunologinę schemą vyko ir Šaltasis karas. Iš tiesų praėjusio šimtmečio imunologinėje paradigmoje nuosekliai dominuoja Šaltojo karo žodynas,

* Autorius rašo *Neuronale Erkrankungen*, pažodžiui būtų „neuronų“, o pagal ligų klasifikaciją minimi susirgimai priskiriami prie psichikos ir elgesio sutrikimų. (Red. past.)

militaristinė nuostata. Puolimas ir gynyba lemia imunologinius veiksmus. Ši imunologinė nuostata, peržengianti biologinį ir socialinį lygmenį, persmelkianti visą visuomenę, yra akla: viskas, kas svetima, yra atmetama. Imuninės gynybos objektas – tai svetimybė kaip tokia. Net jei svetimybė neturi priešiško ketinimo, net jei nekelia pavojaus, ji pašalinama jau vien dėl joje glūdinčios *kitybės* (*Andersheit*).

Pastaruoju metu atsirado įvairių socialinių diskursų, kurie akivaizdžiai grindžiami imunologiniais aiškinamaisiais modeliais. Tačiau imunologinio diskurso paplitimas negali būti traktuojamas kaip ženklas, kad šiandieninė visuomenė imunologiškai organizuota labiau nei kada nors anksčiau. Tai, kad tam tikra paradigma tikslingai verčiama refleksijos objektu, dažnai yra jos žlugimo ženklas. Jau kurį laiką vyksta nepastebima paradigmos kaita. Šaltasis karas baigėsi vykstant būtent šiai paradigmos kaitai.* Šiandien visuomenė vis dažniau įgyja pavidalą, kuris peržengia imunologinės organizacijos

* Įdomu pastebėti, kad esama subtilios socialinių ir biologinių diskursų sąveikos. Mokslai nėra laisvi nuo dispozityvų, kurių kilmė nėra mokslinė. Pasiūmus Šaltajam karui, paradigmos kaita vyksta ir medicininėje imunologijoje. Amerikiečių imunologė Polly Matzinger atmeta senąją Šaltojo karo imunologinę paradigmą. Pagal jos imunologinį modelį, imuninė sistema skiria ne tai, kas sava ir kas nesava, ne tai, kas sava ir kas svetima ar kita, o tai, kas nekelia pavojaus, ir tai, kas pavojinga. (Plg. Polly Matzinger, Friendly and Dangerous Signals. Is the Tissue in Control?, in: *Nature Immunology*, t. 8, nr. 1, 2007, p. 11–13.) Imuninės gynybos objektas nebėra svetimumas ar kitiškumas kaip toks. Atstumiamas tik tas svetimkūnis įsibrovėlis, kuris elgiasi destruktvyviai. Kol svetimkūnis šiuo požiūriu nėra pastebimas, imuninė gynyba jo nepaveikia. Remiantis Matzinger idėja, biologinė imuninė sistema yra svetingesnė, nei manyta anksčiau. Jai svetima ksenofobija. Todėl ji protingesnė už ksenofobiją pasižyminčią žmonių visuomenę. Ksenofobija yra patologiškai perdėta subjekto imuninė reakcija, kenksminga net ir savo paties vystymuisi.

bei gynybos schemos ribas. Jai būdingas *kitybės ir svetimybės* išnykimas. Pagrindinė imunologijos kategorija yra kitybė. Kiekviena imuninė reakcija yra reakcija į kitybę. Tačiau dabar kitybę keičia *skirtingybė (Differenz)*, kuri jau nebesukelia imuninės reakcijos. Postimunologinė – išties postmodernistinė – skirtingybė nebesukelia ligos. Imunologiniu lygmeniu ji yra identiška (*Gleiche*) su visu kitu.* Skirtingybė tarsi neturi svetimybės geluonies, kuris sukeltų audringą imuninį atsaką. Pati kitybė netenka aštrumo ir virsta patogia vartoti formule. Svetimybė užleidžia vietą egzotikai, kurią lanko *turistas*. Turistas, arba vartotojas, nebėra *imunologinis subjektas*.

Tad ir Roberto Esposito savo imuniteto teoriją grindžia klaidinga prielaida, teigdamas, esą

pastaraisiais metais bet kurią dieną galėjo atsitikti taip, kad laikraščiai, galbūt net viename ir tame pačiame puslapyje, informuotų mus apie, atrodytų, visiškai skirtingus įvykius ir reiškinius. Ką bendro turi kova su naujos epidemijos paūmėjimu, atsisakymas išduoti žmogaus teisių pažeidimu kaltinamą užsienio valstybės vadovą, stiprinamos užtvaros prieš nelegalią imigraciją ir strategijos, kuriomis siekiama neutralizuoti naujausią kompiuterinį virusą? Nieko, jei šias žinias skaitote kaip priklausančias atskiroms sritims: medicinai, teisei, socialinei politikai ir kompiuterių technologijoms. Tačiau situacija pasikeičia, jei tas žinias priskiriame tam tikrai interpretacijos

* Heideggeris taip pat mąsto „imunologiškai“. Jis ryžtingai atmeta „tai, kas identiška“ (das *Gleiche*) ir priešina jam „tai, kas tapatu“ (das „*Selbe*“). Kitaip nei „identiškas“, „tapatumas“ pasižymi vidujybe, kuria ir remiasi kiekviena imuninė reakcija.

kategorijai, kuri yra specifiška, nes geba būtent skersai kirsti šias skirtingų sričių žinias ir sukelti jas visas į vieną ir tą patį prasmės horizontą. Kaip galima suprasti iš šios knygos pavadinimo, ta kategorija laikau „imunizacijos“ kategoriją. <...> Visi minėti įvykiai, nepaisant jų leksinio heterogeniškumo, gali būti traktuojami kaip apsauginė reakcija į pavojų.*

Nė vienas iš Esposito paminėtų įvykių nerodo, kad esame imunologiniame amžiuje. Net vadinamasis „imigrantas“ šiandien nėra imunologinis *Kitas*, nėra *svetimas* (*Fremder*), kuris galėtų kelti realų pavojų arba kurio reiktų bijoti. Imigrantai ar pabėgėliai suvokiami veikiau kaip našta, o ne kaip grėsmė. Net kompiuterinio viruso problema nebėra tokia pavojinga plačiai visuomenei. Tad neatsitiktinai Esposito imunologinė analizė susijusi ne su dabarties problemomis, o vien su praeities objektais.

Imunologinė paradigma nesuderinama su globalizacijos procesu. Imuninę reakciją provokuojanti Kitybė priešintūsi ribų naikinimui. Imunologiškai organizuotam pasauliui būdinga savita topologija. Ją formuoja ribos, perėjimai ir slenksčiai, tvoros, grioviai ir mūrai. Ji užkerta kelią visuotiniams mainams ir keitimuisi. Visuotinis promiskuitetas, šiandien apimantis visas gyvenimo sritis, ir imunologiškai veiksmingo kitoniškumo stoka yra tarpusavyje susiję. Hibridizacija, kuri dominuoja ne tik dabartiniame kultūros teorijos diskurse, bet ir apskritai šiandieniniame požiūryje į gyvenimą, taip pat

* Roberto Esposito, *Immunitas, Schutz und Negation des Lebens*, Berlin, 2004, p. 7.